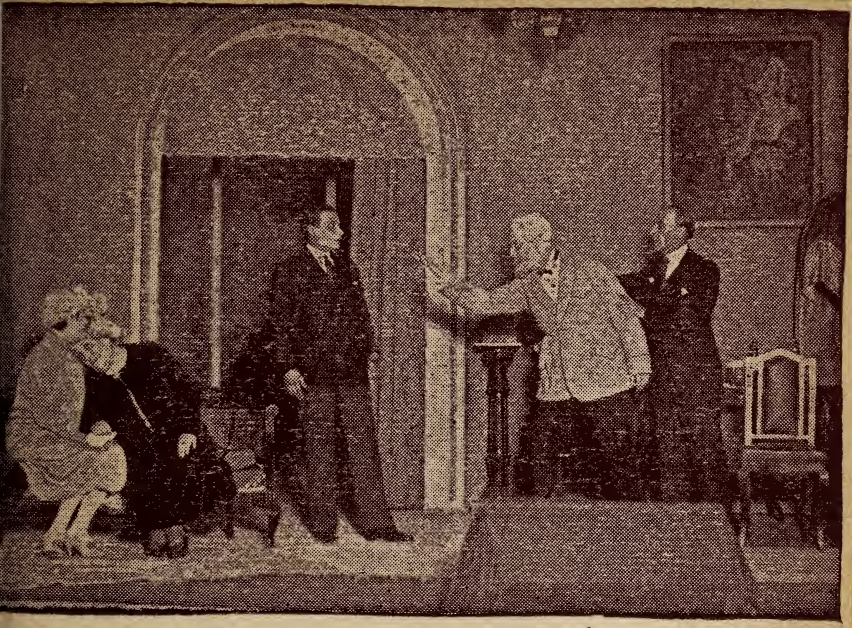

6292

LA LLOTJA

Obra en tres actes

de J. MILLÀS RAURELL

LA LLOTJA

LA LLOTJA

Obra en tres actes
original de

J. MILLAS - RAURELL

Fou estrenada per la companyia de Teatre Català
del Novetats, la nit del 17 de febrer de 1928

1928
Imp. RAFOLS - Portaferrissa, 15
BARCELONA

Es propietat de l'autor, corrent la seva administració a càrrec de la «Sociedad de Autores Españoles»

REPARTIMENT

Senyor Arnau Closes	Sr. Martori.
Senyora Anna Closes, la seva muller	Sra. Morera.
Senyora Avelina, llur filla	» Peris.
Senyor Domènec, llur gendre	Sr. Gómez.
Senyor Eusebi Humet	» Gimbernat.
Senyor Martí	» Parreño.
Senyor Pasqual	» Martí.
Sebastià	» Montero.
Tomàs	» Galcerán.
Un acomodador	» Ferrandis.
Una serventa	Srta. Coma.

Epoca de l'obra: 1925

671389

A

Manuel Reventós

ACTE I

Avantllotja d'un teatre d'òpera. La funció és començada. De tant en tant, arriben acords de l'orquestra i algun esgarip dels cantants. La porta (E) de l'avant-llotja s'obre i entren dos acomodadors, tot parlant.

TOMÀS I a ells, què se'ls en dóna. Mengen llaminadures i els papers, per terra ; fumen i la cendra, la robes escampada per tot arreu. No hi ha gent més deixada que la gent distingida.

ACOMOD. I encara si aquí dins només mengessin i fumessin !

TOMÀS Ja veuràs ! En les altres coses, no t'hi embranquis. Quan podem tancar una porta, darrera d'ella fem el que podem, tant si et dius Peret Sistacs, o ets un personatge...

ACOMOD. El que tu vols dir que es fa darrera les portes, és l'única cosa una mica ben repartida que hi ha en aquest món...

TOMÀS No diré que no. Però hi ha molta barreja, saps? Has vist la Massana?

ACOMOD. Li he obert la porta de la seva llotja.

TOMÀS Jo era al passadís quan entrava. Duia un perfum que feia posar vermell. Però això,

encara! No t'has adonat qui l'acompanyava?

ACOMOD. Aquell vell del 12.

TOMÀS El mateix. I quan jo he anat a obrir la del 12, la dona del vell, saps qui anava amb ella? El senyor Massana.

ACOMOD. M'està bé.

TOMÀS I ara, surt a la sala, si tens un moment, mira el 12 i mira el 5. Eh? Buits. Fa deu minuts que són dintre i encara no ha sortit ningú a les llotjes.

ACOMOD. Noi, ets més xafarder que la del guardarrobes.

TOMÀS Si tu sabessis què cosa és ésser acomodador d'un teatre com aquest, on hi ha més de cent llotjes amb saleta interior com aquesta, no diries això. Si no vius la vida de cada una de les famílies dels abonats i dels propietaris, si ets una mica llarg d'aquí *(assenyala la boca)* ets home a l'aigua. En canvi si saps somriure discretament i passar un paperet i fer l'orni bo i vigilant, et fas una bona mesada sense necessitat de llogar binocles als pisos alts.

ACOMOD. Per mi, l'acomodador ha d'obrir i tancar les portes amb respecte, sense soroll. Ha d'ésser atent amb tothom i guanyar-se les propines amb les dignes funcions del seu càrrec.

TOMÀS Ets un home del temps de la Patti, tu. No saps aprofitar l'estratègica situació que t'ha brindat el destí. No veus que les llotges són... com t'ho diria? Són... la vida de societat de debò. La gent viu aquí, en aquest interior, una vida seva, fosca, intrincada,

íntima ; i allà, fora, a la llotja, fa el paperot i simula una vida del tot distinta ; la llotja és una exhibició d'una vida falsa ; el viure de debò, la intriga i les passions deixades anar, són aquí dintre. Si saps aprofitar-te d'aquesta observació meva i tot restant al marge et fas l'imprescindible...

ACOMOD. *(Escoltant defora).* Tu, ves, que vénen.

TOMÀS *(Sortint amb el seu company).* Jo faria de tu, una obra mestra d'acomodador.

(Resta sola l'escena. Es senten, apagats, el timbals i les trompetes de l'orquestra. Al cap d'una estona entra (E) Tomàs, seguit de la senyora Arnau Closes i l'Avelina).

TOMÀS Em permeten les senyores... *(Elles li donen els abrigalls).*

ANNA Molta feina, aquesta nit, Tomàs?

TOMÀS No, senyora. Els dies que hi ha Wagner, només tenen tràfec als pisos alts.

AVELINA El papà no ha vingut?

TOMÀS No l'he pas vist, senyora. La llotja, l'he oberta jo. M'han advertit que havien arribat

ANNA Sí que és estrany.

AVELINA Deu haver entrat a la llotja dels Comes. Han promès l'Ernestina ; ho sabies, mamà?

ANNA La sabatera estarà satisfeta. Si n'havia fet de coses per arribar-hi !

(Mentre dura la conversa, es van arranjant els cabells, els vestits, guaitant-se a un gran mirall que hi ha a la dreta, sobre una gran otomana tapissada de vermell).

TOMÀS Les senyores em necessiten?

ANNA *(Anant a la llotja (F).* No, Tomàs.

AVELINA Tomàs. Fes-me pujar una capsa de pralinés.

TOMÀS Sí, senyora.

(Se'n va. La porta del fons ha estat oberta. Es veuen, en el teatre fosc, vibrar els llums de gas, abaixats, amb un glatiment desmaiat. Els sorolls de la sala es senten més distintament. Les dues senyores s'asseuen l'una al costat de l'altra, a la llotja).

ANNA Has vist? La russa encara no deixa el seu collaret. Aquesta dona sembla que porti hàbit. Em sé de memòria tots els llampecs dels seus brillants.

AVELINA No miris de seguida. Però guaita la Marimon; veuràs com tinc raó.

ANNA Què?

AVELINA Aquest vestit de tissú és el que va dur per la inauguració. Recordes?

ANNA Ah... sí!

AVELINA La Teresina m'ho havia dit fa temps, que aprofitava les robes. A més li agrada anar escotada perquè se li vegi la berruga.

ANNA Si la tingués al nas, ja hauria visitat tots els especialistes.

(La porta (E) s'obre i entra el senyor Arnau. Es un home vell, amb barba blanca. Té l'aspecte abatut, fadigat. El segueix En Tomàs).

ARNAU *(Prenent-li la capsa i donant-li diners, malhumorat).* Té. I procura que el senyor Humet vingui de seguida. Procura pensar-hi. No fugis, com sempre.

TOMÀS El senyor...

ARNAU Vés.

(Passa per davant de la llotja i tanca la porta (F). Les dues senyores han vist que era ell. Resta profundament pensatiu durant una estona. Treu de la butxaca un llibret i l'obre, extraient-ne un paper que llegeix amb una intensa emoció. Després el posa dintre la seva cartera. Quan l'ha desat, s'obre la porta de la llotja (F) i apareix la senyora Anna).

ANNA Què t'ha passat, Arnau?

ARNAU *(Com despertant).* Res...He vingut a peu...

ANNA Nosaltres et fèiem aquí ja. Acabes d'entrar?

ARNAU Sí.

ANNA *(Fixant-se en el llibre).* Ai! el meu llibret de Sant Francesc. Com ha anat a parar a les teves mans? I per què l'has dut aquí? Quant de temps que no sabia on havia anat a parar.

(El senyor Arnau la mira atentament, intensament).

ANNA *(Aguantant l'esguard penetrant del seu marit).* No crec que sigui una lectura que et divertís gaire, però et seria bo. Un home sorrut com tu, una mica dèspota com tu, hi guanyaria força si aconseguís deixar-se influir per la tendresa de Sant Francesc.

(El senyor Arnau continua mirant-se-la. Ella no n'hi fa un gran cas. Passa a una altra qüestió).

He entrat perquè aquesta dona la trobo antipàtica. Té una manera de gesticular insuportable. *(S'asseu).* Per fer El Vaixell Fantasma, encara hi ha força gent. Ja saps

que han promès l'Ernestina, els Comes? *(Ell s'aixeca, com si estés fastiguejat).* Ens acompanyaràs a la sortida? L'Avelina ha de trobar-se amb En Domènec a la Maison Dorée. *(Ell s'encara amb ella i li mostra el llibret).*

ARNAU No et recorda res, aquest llibre?

ANNA *(Tirant-se un xic enrera, evocativa).* Si em recorda coses dius? I tantes! Es un llibre que em va donar pel meu Sant una noia amiga meva, ja la coneixes, la Glòria. Quins records, Mare de Déu. Aquí, hi guardava, al Convent, les teves lletres... *(Prenent-li el llibre).* Veus? Aquí, a la tapa, i ningú no les podia trobar. Sempre hi tenia la darrera. Si en fa d'anys, Senyor! Sembla mentida que una cosa així, un llibre com aquest, insignificant, et desvetlli tantes, però tantes coses oblidades.

ARNAU *(Tornant a prendre-li el llibre; amb un xic de sorna).* Moltes, oi? I unes més bones que altres, eh? I també hi devies guardar lletres que no eren meves, eh?

ANNA *(Posant-se seriosa, però absent).* Ja saps que tu ets l'únic home que he estimat.

ARNAU L'ideal de la teva vida... la illusió de la teva joventut. *(Esclafant-se).* Quan tenim tot el cap blanc i les mans tremoloses i una mica de gep, aquestes paraules cobren una ridícula importància, no trobes? No et semblen com joguines espatllades, inútils, que ara ja no et diuen res?

ANNA *(Alçant-se).* Per mi sí, encara guarden sentit aquestes paraules. Al teu costat he estat molt feliç.

(Ell la mira altra volta).

ARNAU Te'n burles?

ANNA I ara! Estàs molt estrany aquesta nit. Per què has de suposar que et dic això en so de burla si ahir t'ho deia i t'ho creies?

ARNAU No totes les coses són iguals tots els dies.

ANNA *(Acostant-se-li).* Què t'ha passat avui? Quin home ets! No mataràs mai en tu aquesta ràbia que et domina quan les coses no es dobleguen de la manera que vols. Què t'ha passat, avui?

ARNAU *(Amb un xic d'amarguesa).* Ja saps que sóc un llunàtic.

ANNA *(Duent-lo cap a l'otomana i fent-lo asseure).* Ets més que això. Un ambiciós. I què més podries desitjar? Tens una situació immillorable, una família que t'estima, vius sense altres mal-de-caps que els que tu mateix et busques.

ARNAU *(Alçant-se).* Vosaltres, les dones, sou cautes i perilloses. Mentre us parlen d'una cosa concreta, vosaltres feu salts d'acròbata pels costats.

ANNA I ara?...

ARNAU Sí. I mira, és preferible que, si no vols dir-me què et recorda aquest llibre, ho deixem córrer per avui. No vull parlar en va. Un altre dia serà.

ANNA Què vols dir amb tota aquesta lletania de mitges paraules? Anava a dir-te el que aquest llibre evocava en mi i tu mateix es pot dir que m'has fet callar.

ARNAU T'he fet callar? Sí? Devia tenir la impressió que mentiries.

ANNA Mentiria. Aquesta nit estàs adorable!

ARNAU Ja és això, ja és això, el que vull dir; mentiries. Hi ha dues maneres de mentir. Una la mentida vulgar, la cosa incerta i l'altra, la mentida per omissió. La cosa que es té aquí, que s'acut aquí, amb força, com una acusació i que no obstant es rebutja, es calla, s'amaga.

ANNA Arnau! Si no tingués por de donar-te una mala estona i de fer-te enrabiar com acostumes, et diria una cosa una mica forta.

ARNAU Em penso que a no trigar molts dies ens haurem de dir coses molt fortes tu i jo. *(Han restat tots dos mirant-se fixament).*

ANNA *(Prenent una resolució, va a la porta (F).* Et deixo. Ens enfadaríem i seria llàstima donar un espectacle. Et veig massa excitat, tu sabràs de què.

ARNAU Un espectacle. Tens raó. Les coses nostres és millor que no surtin de nosaltres.

(La senyora Anna ja és a la porta (F) i l'obre).

Anna!

ANNA *(Tornant a entrar i tancant la porta d'una revolada).* No cridis! Et deuen haver sentit de tot el teatre!

ARNAU Escolta. Vols dir que totes les nostres coses han estat *sempre només nostres?*

ANNA Què?

ARNAU Que no ha sabut mai ningú res del que em passava a mi, ni del que et passava a tu, ni del que ens passava a tots dos?

ANNA De què?

ARNAU De...

(S'obre la porta (F) i surt Avelina).

AVELINA Què teniu? Per què has cridat?

ARNAU Vés, vés, tú.

AVELINA Tant m'estimo. A més s'acaba l'acte. Però, què teniu?

ANNA *(Es deixa caure en l'otomana, plorant).* Res, que el teu pare està incomprensible.

ARNAU Oh! oh! oh! la llagrimeta! Si comença la llagrimeta estem perduts.

AVELINA *(Anant vers la senyora Anna).* Vaja, vaja; no feu escenes. Pot entrar algú i...

ARNAU Entrar algú? Sempre el mateix. No cridem, que ens pot sentir algú; no ploris que et pot veure algú; sempre aquesta ombra d'algú que ens obliga a viure, a riure i a plorar clandestinament.

(Es senten aplaudiments).

AVELINA Ja han acabat el primer acte. Apa, mamà, no et prenguis les coses així, cuita. *(Agafa una borsa de teatre i li arranja la cara, sollícitament).*

ANNA Deixa, deixa.

AVELINA Però, què us ha passat?

ANNA Si ni jo ho sé... Es posa a parlar, a parlar, sense dir res...

AVELINA Sembla mentida que dues persones com vosaltres encara es barallin així...

ANNA Des que tu et vares casar no havíem disputat mai... però avui no sé, no sé què té.

(Torna a plorar).

ARNAU Mira, potser que us en anéssiu.

AVELINA Vaja, mamà. Vols que ens en anem?

ARNAU Sí, aneu, aneu.

ANNA *(Alçant-se).* Anem.

AVELINA No, ara, no. Deixeu que comencin el segon acte. Se't veurien els ulls vermells...

ARNAU S'ha d'evitar l'espectacle que deies tu.

(Entra el senyor Humet (E).

HUMET Diu que em vols veure? Ah! Bona nit. *(Saluda les dues dames).* Hola, Avelina. I el teu marit?

AVELINA Hem de passar-lo a buscar després.

HUMET Ui, quins ulls de mal de cap fa la senyora Closes; què et passa?

ANNA Aquest, que té rampells.

HUMET Bé; però què tens?

ARNAU *(Gairebé a part).* T'he cridat precisament per parlar-te'n. *(Avelina torna a la llotja i tanca la porta. Fan irrupció a l'avantllotja els senyors Pasqual i Martí).*

PASQUAL *(Entrant per (E).* Amb permís. *(Va a la senyora Anna i la saluda. Martí fa el mateix. Tots dos s'esclafen de riure).*

MARTÍ Perdoni'ns, senyora, però venim escandalitzats. El cas s'ho val. Figurin-se que... *(S'escanya).*

PASQUAL Respira, respira abans... Ja els ho diré jo.

MARTÍ Faci's càrrec, senyor Arnau, que aquest diastre de Tomàs, que sap totes les històries de totes les famílies de Barcelona...

ARNAU *(Molt seriós).* Totes?...

PAEQUAL Totes; les fallides, els amors, els odis, els afers a mig tractar, el preu de les perles i les vides, miracles i intencions de tots els abonats i propietaris.

MARTÍ I avui, entre aquest i jo l'hem enxampat practicant el seu ofici de tafaner...

HUMET Ah!... i li heu picat els dits?

PASQUAL No hi ha hagut manera. Així que veu que l'hem sorprès ens diu: «Procurin que aquell senyor vell del 12 no s'acosti per la seva llotja. Altrament el senyor Massana

que és amic de vostès es trobarà en una situació compromesa».

MARTÍ Aquest ho explica amb massa calma. Senzillament, senyor Arnau, a vostè que li agraden aquests *vaudevilles* de la vida mundana...

ARNAU A mi?

MARTÍ A vostè, a vostè; disposi's a fruir. En Tomàs ha descobert que mentre el Comte italià que té llogat el 12, passa les estones a l'avantllotja del senyor Massana, aquest mata el temps a l'avantllotja del Comte italià. Durant aquestes estones d'intercanvi una i altra llotja resten desertes. I En Tomàs, ara al 12, ara al 5, vigila quan aproximadament creu que acabarà la funció...

PASQUAL La de la sala, eh, senyor Arnau?

MARTÍ ...I llavors els tusta a la porta de la llotja per advertir-los i desapareix.

PASQUAL Així vetlla pel bon nom d'ambdues famílies.

ARNAU I després ho va a explicar a tothom.

MARTÍ Que ens ho expliqui a nosaltres, no té res d'estrany. A més la qüestió és que no arribi a coneixement de l'interessat. I no hi ha res tan fàcil.

PASQUAL Aquestss coses costen tant de creure... i de veure!

ARNAU I a les seves espatlles convertiu el pobre enganyat en un titella i el llenceu d'una llengua a l'altra...

MARTÍ Nosaltres, senyor Arnau, nosaltres. No vingui ara a fer escarafalls.

PASQUAL Ho diu perquè hi ha la senyora Anna aquí...

HUMET Tenen raó, Arnau; força que t'han agradat sempre aquestes històries d'alcova.

ARNAU M'han agradat, m'han agradat? Doncs no feia bé i ara ho reconec...

MARTÍ No em negarà, de totes maneres, que aquesta combinació de quatre en dues llotjes, és una cosa divertida.

ARNAU Sí; tot el que vulgueu; fa riure, fa riure molt, fa rebentar de riure! Però després gosareu donar la mà a l'un i a l'altre.

MARTÍ Per què no?

ARNAU I passareu com grans amcis d'En Massana i la seva dona.

MARTÍ No hi veig res de mal.

HUMET Fa quatre dies que tu inflaves bombes com aquestes que ara vols rebentar.

ARNAU I si ara crec que és deshonest, que és una infàmia viure comentant la vida privada dels altres, viure rabejant-se en els pecats i en les febleses entre homes i dones, si crec que això és una cosa que no us vull dir perquè sou amics meus... em sembla que no ho he de callar.

PASQUAL Vaja, vaja. Ens vol aigualir la festa el senyor Arnau.

HUMET Doncs què vols? que ho diguin als interessats?

ARNAU No ho sé. Potser no, però d'això a ferne una festa com En Martí i En Pasqual...

MARTÍ I vostè mateix fins avui.

ARNAU *(Encarant-s'hi)*. Per què fins avui? Qui li ha dit a vostè que fins avui precisament no m'han repugnat aquestes converses, no he trobat indigne d'empastifar pel carrer l'honor de la gent que ja té prou desgràcia

amb la seva pena. Qui li ha dit que avui precisament començo a ésser un home honorable.

MARTÍ Per nosaltres ho ha estat sempre, senyor Arnau. No s'ho prengui d'aquesta manera.

ARNAU *(Més enfadat).* Es que trobo intolerable això que feu. Per vosaltres era honorable quan feia cor a les vostres xafarderies i parlava de la virtut de les dones i de l'honor dels homes com si fos un objecte de joc, de burla i de xirinola. I quan vull evitar que es malparli de les dones d'uns amics, que són companys nostres, que viuen gairebé cada dia una estona amb nosaltres, llavors em trobeu estrany, potser i tot una mica ridícul, potser...

HUMET No t'ho prenguis així, home, no t'ho prenguis així!...

ARNAU N'estic tip, n'estic cuit, ja en tinc prou! Per aquesta gent que ens volta no hi ha ni una dona pura ni un home que no sigui enganyat.

MARTÍ Senyor Arnau, vostè exagera. Tots els presents podem anar amb el cap ben alt.

ARNAU Això ho diu de nosaltres perquè ens té al davant, però qui en assegura, a cada un de nosaltres, que si ens en anéssim no se'n riurien acusant-nos d'alguna d'aquestes baixeses.

PASQUAL Faci el favor, faci el favor. Vostè va massa lluny, senyor meu. Encara hi ha respecte a les persones.

ARNAU I què hi ha d'haver!...

MARTÍ Vaja, hem parlat en un moment inoportú. Però tingui per ben entès que hi ha molta

gent que sap del cert que darrera d'ella ningú es permet escarnir el seu nom.

ARNAU *(Encarant-se amb En Martí).* Vostè? Es capaç de dir-ho vostè? Sap ben bé que darrera seu no és objecte de la riota de tots nosaltres? *(En Martí està astorat).* Doncs, llavors no parli, home, llavors calli, que ja veu que tots estem en el mateix perill de les males llengües...

PASQUAL Això no està bé, senyor Arnau.

MARTÍ Em sap greu que s'hagi acalorat fins al punt de...

ARNAU Han de mirar el que diuen, que ja són prou grans...

MARTÍ *(Perdent la paciència).* Ja veurà, senyor Arnau, jo parlo com me ve bé i no segons l'humor de vostè.

(El senyor Arnau va decidit a la porta (E) i l'obre de bat a bat).

ARNAU Aquí l'esperava: faci el favor d'anar a parlar fora de casa meva.

(En Martí resta més astorat encara).

PASQUAL *(A la senyora Anna).* Senyora, bona nit tingui.

(La senyora Anna li dóna la mà).

MARTÍ Bona nit, tothom.

(Surten tots dos).

ANNA *(Així que són fora, alçant-se).* Ah! això és inaguantable... aquesta violència, Senyor!

ARNAU La cosa inaguantable són les converses d'aquesta gent. Tot el dia la mateixa cançó.

ANNA Hi dónes massa importància, estàs massa excitat. Per què sorties de casa!

ARNAU Ah, ba! *(Anant a seure).*

ANNA *(Al senyor Humet)*. Vols dir a l'Avelina que ens en anem?

HUMET *(Treu el acp per la porta de la llotja)*. Avelina!

ANNA *(Vestint-se)*. Vols venir amb nosaltres, Arnau?

HUMET Estàs excitat! Es millor que vagis a dormir.

ARNAU He de parlar amb tu.

HUMET *(Veient l'Avelina que surt)*. La teva mare vol anar-se'n. Voleu que us acompanyi?

ARNAU No. Tu, resta, he dit.

HUMET *(Ajudant les senyores)*. Alabat sia Déu!

AVELINA *(Duent a part el seu pare)*. Però què tens? Què tens, perquè no puguis contenir el teu humor ni fora de casa?

ARNAU Adeu, adeu, Avelina. Tu no hi entres per res en aquestes coses. *(La besa)*.

AVELINA Està bé. Anem, anem, mamà.

ANNA *(A Humet)*. No el deixis. Farem venir En Domènec de seguida.

HUMET Podeu anar soles?

AVELINA Sí. Travessarem els passadissos de pressa. Allà dintre tens bombons, Eusebi.

HUMET Gràcies.

LES DUES Adéu, papà. Adéusiau.

(Ell els fa un gest amb les mans).

HUMET *(Tancant la porta (E))*. Es bogeria, Arnau?

ARNAU Tant de bo.

HUMET Però, què et passa?

ARNAU Una cosa terrible.

HUMET Puc saber-la?

ARNAU Seràs tu el primer a qui la diré. Però em fa tant de mal, tant, tant, que gairebé no

sé si trobaré paraules que em serveixin per a dir-te...

HUMET Comences amb un to massa dramàtic.

ARNAU Mira, Eusebi, hem de parlar-nos amb el cor obert, o, si no, no començaré. L'amistat de tots dos és gairebé més vella que nosaltres mateixos. Els pares eren amics, els avis eren comanditaris. Les nostres dues famílies sempre s'han estimat i ajudat en tot.

HUMET Bé, bé. Trobo el preàmbul massa dramàtic. Vols dir que no seria millor anar al gra?

ARNAU Què series capaç de fer per mi?

HUMET *(Rient)*. Home, francament, no he pensat mai que em poguessis demanar un sacrifici desesperat.

ARNAU Però, el faries?

HUMET *(Sobtadament seriós)*. El faria. Endavant.

ARNAU *(Emocionat)*. Va bé. Et crec. *(Pausa)*. Mira, Eusebi, avui és el dia de la meva vida que he tingut esment de la meva solitud.

HUMET Sempre has dit que ho senties i que això feia la teva força.

ARNAU Es un lloc comú. Avui, sobtadament, per un gran drama de la meva vida que s'ha obert davant meu, he vist que jo no era pas tan fort com me creia. Mirar la gent de reüll, tractar tothom des de molt en l'aire és un gran plaer pels vanitosos com jo, pels triomfadors per herència, però quan un s'enfronta de sobte amb la vida cara a cara, quan arriba un fet que et surt de trascantó i te'l trobes davant, com un monstre amb una rialla sarcàstica, que et

mira i et fa burla i comprens que la teva vida, la teva felicitat, tot tu, que et creies replegat en tu mateix, posseint tot el que podria valer-te i interessar-te, tot això és un xic en mans de cadascú, en les teves mans, en les de l'Avelina, en les de l'Anna, en les dels innombrables Martins i Pasquals que hi ha pel món, llavors, com vols que estigui aquesta nit, eh? com vols que estigui?

HUMET Explica't.

ARNAU Jo he pensat tot seguit en tu. En qui podia pensar, sinó en tu?

HUMET Gràcies.

ARNAU I... vet aquí. *(Està emocionadíssim).*

HUMET En què puc servir-te?

ARNAU Mira... és molt delicat, sents, molt. Em trobaràs ridícul, maniàtic, exagerat...

HUMET Escolta, Arnau. Vols dir que no fóra millor que t'acompanyés a casa?

ARNAU No.

HUMET Estàs tan nerviós...

ARNAU No, no, no. Escolta'm. Després faré el que vulguis.

HUMET Endavant, doncs. Però diga-ho tot seguit per fort que sigui. T'emociones massa.

ARNAU De tu necessito un favor molt gran.

HUMET *(Un xic impacient).* Fet, no en dubtis.

ARNAU M'has de dir, sense cap mena de subterfugi, sense eufemismes, sense contemplacions, com si no se te'n donés res la meva felicitat, ni el meu nom, ni res: què diuen la gent de mi?

(El senyor Humet resta estranyat).

HUMET Anem a casa, anem, anem. Tens els ner-

vis fets malbé, anem. *(S'aixeca i vol fer alçar el senyor Arnau).*

ARNAU *(Desprenent-se del senyor Humet).* No, home : el que et dic, t'ho dic ben serenament. Et pregunto què diu la gent de mi?

HUMET Però, home, què vols que diguin ! Que ets un home sorrut, enèrgic, potser una mica fanfarró del teu poder i de la teva fortuna, però un cor d'or, dels que en corren pocs.

ARNAU *(Somriu lleugerament).* Versió favorable, informe amistós. M' està bé. Ara l'altra versió. La de l'indiferent, entens? O millor, la xafarderia, m'entens? Aquelles coses que es diuen a mitja veu, aquelles coses que només es diuen a darrera de l'interessat, m'entens?

HUMET Ets boig ! Mai no he sentit a dir res que tu no poguessis sentir.

ARNAU Ba ! No facis el generós ; pensa que m'excita més pensar que m'enganyes del que m'excitaria saber la veritat. No s'ha parlat de coses gruixudes de mi, d'alguna conxorxa amb algú? De coses com una estafada, entens? Un deshonor? Vaja, Eusebi, vinga, com un amic, com un germanet, com un germà de debò que em fossis.

HUMET Res, no he sentit a dir mai res que et pogués ofendre.

ARNAU T'equivoques. Et penses que si ara m'ho diguessis jo començaria a cridar, a baladrejar, que cauria sobre l'otomana amb els ulls fora del cap, mig desfet, aclaparat, mort. No, no, no ho creguis.

HUMET Et dic que mai no he sentit a dir res.

ARNAU Em faries un servei tan gran si m'ho diguessis. Fóra la prova d'amistat més gran que m'hauries donat en la teva vida.

HUMET Però, Arnau, en nom d'aquesta amistat no m'obligaràs pas a empescar-me una mentida per fer-te callar.

ARNAU *(Parat i neguitós alhora).* Es clar, no. Si no has sentit a dir res...

HUMET Res en absolut, llevat de les petites coses que ja t'he dit.

ARNAU Llavors, com ho faré per saber-ho?

HUMET I d'on t'ha vingut aquesta mania?

ARNAU No, no és mania, ja t'ho explicaré... Necessito, per a dir-t'ho, calmar els nervis, que, a desgrat de la vellesa, encara tiven i s'avaloten i em torturen. Estic descentrat; hi ha en mi un garbuix d'idees que lluiten les unes amb les altres. Hi ha una tradició que m'aconsella una actitud i un temperament que me n'imposa una altra. No et desitjo que mai pateixis com jo en aquests moments.

HUMET I puc saber per què?

ARNAU Sí, tu pots saber-ho. A més, suposo que altres fora de tu ja deuen saber-ho. Aquestes coses no poden mai amagar-se totalment, és el foc més encès i, per tant, el fum surt per una escletxa o altra.

HUMET I què és?... Em tens neguitós, parla d'una vegada.

ARNAU Aquest matí En Berenguer, del Consell dels Ciments m'ha vingut a veure. Hem estat parlant de mil coses. Es un home trempat, bon vivant; s'ha allargat la conversa fins al mig dia i com que jo no volia sortir hem

pres l'aperitiu plegats a casa. La conversa ha caigut sobre les lectures de joventut. Jo li he dit que quan era noi llegia «Els tres mosqueters» i «Vint anys després», i feia damunt del mapa de França l'itinerari que seguien els protagonistes, i un esquema dels esdeveniments. Era una mena de joc que m'agradava molt. Tu ja ho sabies. Doncs bé, jo li he dit: «Ara li ensenyaré les anotacions que feia. Les pàgines són plenes de notes al marge». Vaig a la biblioteca, pujo l'escaleta, trec un volum de «Vint anys després»; han sortit aquelles bestioletes que viuen en les biblioteques i de sobte cau a terra, de dintre del gros volum de Dumas, aquest llibret... *(Cerca per les butxaques i treu el llibret).*

HUMET *(El pren).* Les Floretes de Sant Francesc...

ARNAU Això mateix: les Floretes de Sant Francesc. I jo que el fullejo, inconscientment. I dintre de les pàgines trobo *(Butxaqueja)* aquest paper. *(Treu la cartera).*

(En el mateix moment s'obre la porta de l'avantllotja (E) i entra En Domènec)

HUMET Hola, Domènec!

ARNAU La teva dona i l'Anna són a buscar-te a la Maison Dorée.

DOMÈN. Ja les he trobades i m'han dit que vingués a recollir-lo.

ARNAU No n'hi ha cap necessitat.

DOMÈN. De totes maneres...

ARNAU Et dic que em deixis estar... si te'n vols anar t'ho agrairé.

HUMET Home, Arnau. En Domènec ha vingut

obeint el que li han dit la teva dona i la teva filla. Ets injust de tractor-lo així.

ARNAU Potser sí. *(Colpeja l'espatlla de Domènec, amablement)*. Però és que m'enervo, saps, quan em tracten com una criatura o com un vell.

HUMET Ni tu ni jo podem passar-hi, per això, oi?

DOMÈN. Així, volen que me'n vagi?

HUMET No, Domènec, sortirem tots plegats.

ARNAU *(Mirant-lo)*. Llavors, aneu-vos-en vosaltres dos, jo no vull moure'm encara. Pots fer una cosa, Domènec, quan sigueu a casa, em feu venir el cotxe.

DOMÈN. Elles ja són a casa. Jo me n'aniré a peu i el cotxe pot esperar a vostè.

ARNAU M'està bé. *(Veint que el senyor Humet es prepara per sortir)*. Es a dir que te'n vas?

HUMET Sí, procuro arranjar la injustícia que fas a En Domènec. Trobo que no val a tractar-lo així...

ARNAU Llavors...

HUMET Demà aniré a casa teva i acabarem de parlar.

ARNAU T'espero al matí.

HUMET Està bé.

ARNAU De bon matí, eh?

HUMET De bon matí.

DOMÈN. Adéu, papà.

ARNAU Adéu, noi.

(Surten el senyor Humet i Domènec. El senyor Arnau està aixafat, a l'otomana. Es senten els sorolls de la música; la claror que venia del teatre ha minvat considerablement).

(Entra Tomàs).

TOMÀS El senyoret m'ha dit que fes avisar el cotxe quan el senyor volgués.

ARNAU *(Alçant-se)*. Doncs, té, ara pensava anar-me'n a sentir Wagner.

(Tomàs s'apressa a obrir-li la porta (F). En ésser a la porta, el senyor Arnau s'atura).

Fa poc que aquí dintre hi ha hagut una conversa una mica picada entre uns altres senyors i jo. Entre ells hi havia el senyor Humet que acaba de sortir. S'ha dit que tu eres el més batxiller de tots els acomodadors i que sabies les històries dels clients de la casa...

TOMÀS Els senyors han estat molt amables, com sempre; però, evidentment, exagerats.

ARNAU *(Interrompent-lo)*. Prou comentaris. Compleixo un encàrrec que m'ha fet el senyor Humet: demà al matí et vol veure per parlar amb tu. Serà a casa meva, a les onze. T'hi esperarà.

TOMÀS A casa de vostè? Procuraré pensar-hi.

ARNAU Què fas amb la porta oberta?

TOMÀS El senyor ha dit que volia anar a la sala.

ARNAU Saps on me'n vaig, doncs?

(En Tomàs l'ajuda a posar-se l'abric).

TOMÀS Hi ha tants llocs per anar!

ARNAU Doncs me'n vaig a un lloc on no he estat en ma vida: a passar la nit a un cabaret.

TOMÀS *(Parat)*. El senyor?... que s'hi diverteixi força.

(El senyor Arnau surt (E)).

TELÓ

ACTE II

L'antesala del despatx del senyor Arnau

(Ell, jeu, amb el mateix vestit de la nit precedent, damunt d'un sofà. Du el coll descordat, la corbata desfeta damunt la camisa. Un llum verd crema sobre d'una taula. La resta és a les fosques. Les cortines que hi ha a l'esquerra priven del tot l'entrada de la llum. Es tard del matí. El senyor Arnau dorm, evidentment. Silenci. Al cap d'una estona, tusten la porta).

UNA VEU Senyor! *(Més fort).* Senyor!!

ARNAU *(Alçant-se amb un xic de sobresalt).* Eh? què? què?

UNA VEU Hi ha gent que espera el senyor. Què vol que diguem?

ARNAU *(Silenciós. Reconstrueix, sens dubte, tot el que ha fet des que sortí del teatre fin ara)* Espera't. *(Es troba la boca gruixuda, desagradable, i fa esforços per suavitzar-la. S'adona que penja del seu coll la corbata i que va tot desmanegat. Treu el rellotge, l'acosta al llum verd)*: Les onze! *(Va a la finestra i tira les cortines. La llum entra*

amb esplet. Resta un moment davant dels vidres, esguardant al de fora, la llum, el cel... qui sap? Ell mateix deu mirar-se profundament. De sobte treu el paper de la cartera i el llegeix. Després pren una resolució. Desa el paper, s'arranja el coll, la corbata, el vestit i truca el timbre. Quan ve la servent). Qui espera?

SERV. Bon dia tingui, senyor. La senyora ha anat a casa de la senyoreta Avelina. Ens havia dit que no el cridéssim fins que vostè...

ARNAU Qui espera?

SERV. Uns senyors estrangers que varen venir fa dies. Els acompanya el senyor Riambau.

ARNAU Avui no els puc rebre. Estic malalt. Qualsevol excusa. Qui més?

SERV. En Sebastià, el de la porteria de la torre.

ARNAU Què vol? *(La servent alça les espatlles).* Que torni més tard. Qui més.

SERV. Ningú més, senyor.

ARNAU Vindrà un home, un home vell, que es diu Tomàs. Fes-lo passar de seguida. També vindrà el senyor Humet. Avisa'm abans no passi.

SERV. Està bé, senyor. *(Surt. El senyor Arnau, amb una gran nerviositat, va a la finestra, etcètera, etc. Per fi, truca. Quan ve la servent).* En Sebastià. *(Al cap d'una estona entra En Sebastiá).*

SEBASTIÀ Ave Maria Puríssima!

ARNAU *(Veu alta, un xic enrogollada).* Entra! Entra! Entra!

(Sebastià tremola con una fulla).

SEBASTIÀ He sabut que el senyor no... que ha vingut... que ha passat mala nit...

ARNAU Vinga! vinga! apa!

SEBASTIÀ El senyor Arnau es troba bé?

ARNAU Què et porta? Tu i els teus no veniu sinó a demanar.

SEBASTIÀ Fa molts anys, senyor, que no havia pujat a destorbar-lo...

ARNAU Però l'última vegada que ho vas fer, prou devies demanar-me alguna cosa. No veniu sinó a pidolar!...

SEBASTIÀ El senyor ens té prohibit que...

ARNAU Hum... què et porta?

SEBASTIÀ *(Fent un esforç)*. Casem la Teresina!

ARNAU Qui és la Teresina?

SEBASTIÀ La noia, la noia mitjana.

ARNAU Una de les teves innombrables filles. Quantes en tens?

SEBASTIÀ Tenim cinc noies i tres nois.

ARNAU Vuit fills, ja? Quina barra! I tots a les meves costelles, eh? Vull dir que tots deuen menjar a la meva menjadora, oi? D'aquesta manera comprenc que no us hi penseu gaire...

SEBASTIÀ *(Tímid)*. Els envia Déu, senyor!

ARNAU Hipòcrita! *(Després d'una lleugera pausa)*. Endavant. Vinga, home, apa.

SEBASTIÀ *(A punt de plorar)*. El senyor té una manera de dir les coses que...

ARNAU Es que et penses que tinc temps per perdre? Et creus que sóc aquí per a rebre't a tu i a la Carme i a En Pau i a la Ramona i tot el servei de casa? Has de dir-me una cosa? Doncs vinga. Però tu entres, «Ave Maria Paríssima». Dius tres paraules: «Déu ens envia els fills!»... Amb mi no gastis romansos, ni em prenguis per ximple...

SEBASTIÀ El senyor... *(Inicia la retirada)*. Perdonarà... *(Mig plora)*.

ARNAU Si, vés, vés, i que et tanquin. Quin neula! A veure? A què has vingut aquí..., apa, a què?

SESASTIÀ *(Llagrimejant)*. A dir al senyor que la Teresina se'ns casa.

ARNAU M'està bé, a mi. No hi tinc res a dir.

SEBASTIÀ I...

ARNAU Què més?

SEBASTIÀ *(Fent un esforç)*. Que si el senyor ho permetés, viurien a la caseta del jardí que dóna a la carretera.

ARNAU Ui, ui, ui! D'això en parlarem una altra estona. Qui hi viu ara a la casa aquesta?

SEBASTIÀ Ningú.

ARNAU M'està bé. Adéu.

SEBASTIÀ *(No movent-se)*. Gràcies, senyor.

ARNAU Què vols més?

SEBASTIÀ Me sap molt greu, però...

ARNAU Què hi ha més?

SEBASTIÀ Amb el jornal meu... el gendre treballa també a la torre... Si pogués donar-li alguna cosa cada setmana...

ARNAU No cobres, tu?

SESASTIÀ Fa molts anys que no he demanat res. El senyor em fa massa respecte, i no he gosat demanar-li res. Ara ho necessito, pensi que si visquessin els seus pares, que havien servit els meus pares i els meus avis...

ARNAU Aquesta constància nostra a deixar-vos estar amb nosaltres t'hauria d'obligar a conformar-te amb el que tens.

SEBASTIÀ Però si amb prou feines...

SERV. *(Entrant)*. Senyor!

ARNAU Què hi ha?

SERV. El senyor Humet acaba d'arribar.

ARNAU Fes-lo entrar. *(Va cap a la porta a cercar-lo ell mateix. Quan torna, En Sebastià encara no s'ha mogut de lloc).* Què fas aquí encara? Ja en parlarem una altra estona, apa! *(Sebastià se'n va tímidament).*

HUMET Veig que aquests nervis encara boten. Com et trobes?

ARNAU Bé. Seu. Acabo de despertar-me. He dormit en aquest sofà. No sé de quina manera he entrat aquí aquesta nit. M'he despertat i he tingut un sust! I quin malestar!! La boca gruixuda, he dormit vestit i m'he despertat amb una gran amargor.

HUMET Has retirat tard?

ARNAU Així que em deixàreu, vaig anar-me'n també del teatre, Rambla avall, a peu. En Peret encara em deu estar esperant. Vaig entrar a un cabaret qualsevol, no sé quin i vaig beure d'aquestes metzines que t'enterboleixen... I després, no sé quina hora devia ser, vaig veure que quedava sol, que alçaven les cadires, que recollien les coses, que apagaven els llums i vaig aixecar-me molt trasbalsat, no, no begut, no t'ho creguis, desfet més aviat, saps, amb una borratxera sentimental molt més profunda que la dels vins i els licors i les barreges...

HUMET Ara veig que estàs més calmat, més amo de tu mateix. Quan he entrat em pensava que encara...

ARNAU No vulguis enganyar-me. Tinc la impressió que semblo un desenterrat. Les cames em flaquegen i sento una amarguesa tan

gran, tan gran, que no tinc paraules per a explicar-te-la. *(Es recolza al pit del seu amic i plora).*

HUMET Arnau: has de tranquilitzar-te. Ahir em va saber greu deixar-te sol, però vares ésser cruel amb En Domènec, el pobre noi estava amargat. Ets massa dur amb tothom, fins amb els que t'estimen.

ARNAU Els que m'estimen? Qui són els que m'estimen? Els mateixos que m'enganyen, que m'han enganyat anys i anys, vivint al meu costat mirant-me els ulls cada dia i besant-me la boca i dormint amb mi? Qui són els que m'estimen? Els que em deuen haver bescantat i convertit en un ninot menyspreable i grotesc?

HUMET Espero que m'explicaràs ara en definitiva què és el que et passa?

ARNAU Es clar que t'ho diré, si tu ets l'única persona en la qual puc confiar. *(Acostant-se-li).* Eusebi: tot home deu rebre la impressió més gran de la vida si un dia l'atzar el porta a assabentar-se que la seva dona l'enganya.

HUMET Amb què et despenges, ara? Tu no estàs bo?

ARNAU Escolta i calla. No trobes que ha d'ésser un cop terrible? Doncs com m'he de sentir en saber que fa vint-i-cinc anys, quan en feia sis que erem casats, l'Anna, m'enganyava i estava a punt fins d'abandonar-me a mi i a l'Avelina per anar-se'n darrera del seu amant! *(El senyor Humet se'l mira amb la boca oberta; hi ha en la seva fisonomia tanta sorpresa com confusió. Una*

lluita terrible sembla tenir lloc en ell). Això és el que vaig trobar dintre d'aquell llibret de les Floretes de Sant Francesc. Potser és una lletra que no va ser cursada, un oblit, un... qui sap! qui sap com anà a parar dintre d'aqueix llibre. En ella, l'Anna diu que està disposada a anar amb ell a qualsevol lloc, sense tenir res en compte.

HUMET Em... deixes... parat...

ARNAU Ho comprens, ara? Fins al cap de vint-i-cinc anys no sé que he estat enganyat, amb un engany d'aquells que ens lleven tota contenció, que ens fan tornar boigs, un engany pel qual es mata... i jo he estat enganyat així sense donar-me'n compte, he viscut amb la dona que m'ultrajava, he donat potser la mà al seu amant, he parlat i he somrigut en colles enraonant de qüestions d'aquestes, fent befa dels marits burlats i ben segur que quan jo me'n anava, era objecte de les rialles dels meus companys... comprens, oi? *(Pausa).* Els sentiments d'avui no poden ésser iguals que els de vint-i-cinc anys enrera. Llavors jo era un home jove, un apassionat. La meva primera acció hauria estat una violència. Però... ara... ara... entens? entens?

HUMET *(Amb una veu apagada, fosca).* Sí.

ARNAU Ara, amb cabells blancs, amb les cames tremolant, amb l'espatlla corba, ara no m'ho puc pendre apassionadament. Si sortís amb un gest de venjança desesperada, seria grotesc, seria ridícul, seria la riota de tots, fins de vosaltres mateixos que m'estimeu, fins tu mateix no podries deixar de

sentir el ridícul d'aquest vell que acabat, llest, es volia redreçar per a venjar-se d'un pecat d'amor de la seva dona. Quin fàstic veure'm a la meva vellesa, desesperar-me i rebolcar-me per gelosia! Entens? Hi ha paraules gruixudes per dir tot això, però jo no puc, ara, no puc dir-les.

HUMET Et comprenc...

ARNAU La passió, doncs, l'he rebutjada. L'Anna va enganyar-me fa tant de temps; i me'n adono a una època de la vida en què sóc un vell acabat, a punt de morir d'un dia a l'altre, que no val la pena *(amb molta amarguesa)*, que no val la pena, que vulgui ara liquidar aquesta qüestió d'una manera passional.

HUMET Però *(amb una gran dificultad, parla)* has de procurar oblidar-ho tot, ja que tens prou seny per a veure amb serenitat... això.

ARNAU Ah! *(Pres d'una fúria nova)*. Però jo no he de restar com si no sabés res. Jo he estat un home recte, un home d'una sola peça, tots m'ho heu dit sempre, he dut una vida exemplar, la gent que han estat al meu costat sirguen com si fossin soldats... el meu nom, creia que era digne, respectat... I ara, de sobte... saps, com si em traguessin una bena dels ulls, em trobo que tinc... por, por, sents, por que tu, que la gent que em coneix, tota, tota, quan jo no sóc davant, es riuen de mi, es mofen de mi; tinc el dubte d'haver servit de riota sense saber-ho, tinc por d'haver estat un home de cartró, d'haver fet els gegants amb una cara de tres deus.

HUMET Això ja es una obsessió...

ARNAU Bé, bé ! obsessió ! Alguna cosa has de comprendre que em passi. Et creus, potser, que sóc de fusta, que sóc un mesell, eh? Ets un ximple si et creus que això podia deixar-me com si res... Comprenc que fer el marit enganyat seria una ridiculesa, una burla dels seus cabells blancs, però vull saber si he estat befat pels altres, si encara ho sóc ; que per aquestes coses no passa el temps, l'oblit posa damunt del fet un dia i un altre dia, i un altre dia, però, aquestes coses tornen a viure cada matí de cada dia i no s'obliden mai.

HUMET No, home, no ; t'asseguro que això no ho sap ningú.

ARNAU I tu què saps?

HUMET N'hauria sentit a dir alguna cosa.

ARNAU Callaven davant teu potser, perquè et sabien amic meu, germà meu.

(La servent entra).

SERV. Senyor : un home que demana el senyor Humet.

HUMET A mi?

ARNAU *(A Humet, convincent).* Sí. Escolta. Ja veuràs. Potser... Mira, ahir vaig dir a En Tomàs que tu... que tu li volies parlar d'un assumpte i que vingués aquí.

HUMET Quin Tomàs?

ARNAU L'acomodador.

HUMET *(Explotant).* Vaja, home ! ! Què en treus de fer totes aquestes ximpleries?

ARNAU Tu li preguntaràs, li exigiràs que et digui si sap alguna cosa, si ha sentit a dir...

HUMET I ara ! has perdut el seny? Tu no estàs bo.

A qui es pot acudir una cosa tan escabellada. Portar un home a casa teva perquè es vegi amb mi, perquè jo li pregunti si... vaja, vaja, t'has begut l'enteniment.

ARNAU Tu faràs això per amistat, t'ho demano si vols de genolls, perquè és l'única manera que em torni la pau, si tinc la seguretat que mai ningú no ha sabut la traïdoria...

HUMET Vés, vés. Ets boig, creu-me... Digues a aquest home que se'n vagi.

ARNAU De cap manera. *(A la servent)*. Fes-lo passar.

HUMET Arnau, no facis ximpleries. Això que m'obligues a fer és una cosa absurda. Vols dir-me, què aconseguiràs?...

ARNAU Et dono a triar. O fas el que et demano o acabaré per sempre, per sempre, per sempre... perquè no hi hauria manera de viure si tothom coneix que jo, JO, he estat enganyat com qualsevol ximple, com qualsevol infeliç d'aquests que...

HUMET Ai, ai, ai! Aquesta mania et costarà cara, amic meu. Massa cara. Però, per què no l'hi preguntes tu mateix, home? A mi m'és molt violent... ho pots comprendre.

ARNAU Jo no seré davant.

HUMET *(Alleujat)*. Ah!...

ARNAU No, no pensis que et deixo sol... Escoltaré darrera la cortina aquesta... sents? Jo t'escoltaré...

HUMET Però, home, no consideres el ridícul, l'estranyesa que tot això significa?

ARNAU No vull saber res sinó el que diu la gent.

HUMET Noi, tu mateix. Tu en patiràs... Jo...

TOMÀ *(Des de fora)*. Es pot passar?

ARNAU *(Anant darrera la cortina i amagant-s'hi).* Pensa que t'escolto.

HUMET Alabat sia Déu! *(Alt).* Entreu.

TOMÀS *(Entrant).* Amb permís. Bon dia tingui, senyor Humet. Quin efecte que em fa veure'l de matí. Nosaltres només ens coneixem a la llum elèctrica.

HUMET Passa i seu.

TOMÀS Amb permís! I vostè dirà.

HUMET *(Molt nerviós).* Vols fumar?

TOMÀS No, no, senyor. Acabo de llençar la burilla. *(Pausa).*

HUMET T'he fet cridar aquí... perquè la veritat, Tomàs, és una qüestió molt delicada.

TOMÀS Sóc un especialista.

HUMET Una qüestió d'honor.

TOMÀS Sóc fet exprés per aquesta mena de qüestions. Però em sembla que el senyor s'enganya en voler-se informar per mi. De totes maneres, sempre a la disposició del senyor. Puc preguntar de què es tracta?

HUMET Es tracta del senyor Arnau.

TOMÀS *(Alçant-se sobtat).* Home! I tractant-se d'ell em crida a casa seva? Això no m'havia passat mai.

HUMET Ell és fora.

TOMÀS Encara que sigui fora. Però si ell mateix em va avisar!! Home, senyor Humet, té unes brometes.

HUMET *(No sap què dir).* Ja veuràs, seu; t'he fet venir perquè em diguis... quina opinió té la gent del senyor Arnau. A la fi, això no té gran importància.

TOMÀS Quina gent?

HUMET Tothom. Varen dir que tu sabies les his-

torietes de tothom. Doncs, explica les que sàpigues del senyor Arnau.

TOMÀS Jo només sé les coses que diuen vostès mateixos, els uns dels altres.

HUMET Vols dir?

TOMÀS *(Seient)*. Paraula. I vostè ja sap que el senyor Arnau no és allò que en diem una primera figura, no és un divo.

HUMET A què ve això?

TOMÀS Que la gent no en parla massa, vull dir.

HUMET I quan en parlen, en parlen malament?

TOMÀS La gent mai parla bé, perquè si diuen bé d'algú, ho fan per molestar un tercer.

HUMET Si et poguessis estalviar la filosofia...

TOMÀS Es el floreig, però el suprimiré.

HUMET *(Impacient)*. En fi, si saps alguna cosa, digues-la.

TOMÀS Doncs... doncs... es diu que el senyor Arnau és un home intolerable davant del seu negoci, sense cap relleu en la societat. També es diu, però, però... de què pot servir-li tot això?

HUMET Digues, endavant.

TOMÀS Doncs, diu que va intervenir en el negoci brut de la portada d'aigües. Ja fa temps que corria que la seva fortuna va fer-la aprofitant-se de la incapacitat del seu germà ; que és un home sense escrúpols, que no s'atura davant de res, d'una enganyifa, d'una estafada...

HUMET Bé, bé. No continuem per aquest camí.

TOMÀS No n'hi ha d'altre, senyor Humet. A més, coses d'aquestes, la gent les diu de tothom. Ja li he dit que el senyor Arnau és un home sense cap relleu.

(Evidentment està content d'haver acabat. El senyor Humet es dóna compte que ara comença la seva feina).

HUMET A mi aquestes xafarderies no m'interessen...

TOMÀS Home!

HUMET Les qüestions que *(un xic torbat)* m'agradaria que em diguessis són les de... de dones... entens?

TOMÀS Dones? Res. No se'n diu res. Calculi que ahir em va dir que anava per primera vegada a un cabaret! Res. No té res a favor en aquesta partida.

HUMET I en contra?

TOMÀS Home, senyor Humet. Què vol dir amb això?

HUMET *(Amb dificultat cada vegada creixen).* Tu has dit que... en qüestió de dones, el senyor Arnau no tenia res a favor. I jo et pregunto si té alguna cosa en contra.

TOMÀS Tractant-se de dones, és difícil dir quan una cosa és a favor o en contra; jo volia dir que no he sentit a dir que tingués cap altra preocupació que els afers i els bullits.

HUMET *(Aprofundit, difícilment).* I de la seva família?

TOMÀS No. La seva filla, de soltera era un xic tabalot, però no se'n deia res en el capítol que vaig veient que interessa a vostè. El gendre és... com molts. Res, ningú... vaja.

HUMET *(Alçant-se, satisfet).* Molt bé, Tomàs... Moltes gràcies.

TOMÀS Ve-l'hi-aquí.

(Llavors, veient que l'interrogatori acaba i no ha aconseguit el que volia, el

senyor Arnau surt de darrera de la cortina).

ARNAU No, Tomàs. No has acabat.

TOMÀS *(Esveradíssim).* Home, senyor Humet, aquestes brometes no estan bé.

HUMET *(A Arnau).* Què vols més?

ARNAU Tu no goses preguntar a En Tomàs el que jo vull saber.

TOMÀS Jo no he dit res.

ARNAU Això mateix. No has dit res. O si has dit alguna cosa, ara, tant se me'n dóna. Jo vull saber si la gent diu res de la meva dona, saps?

TOMÀS De... de la seva senyora? De la senyora Closes?

HUMET Això és una estupidesa.

(Els deixa i se'n va al fons).

ARNAU Deixa'l, deixa'l estar. Sí, d'ella.

TOMÀS Res, no he sentit a dir res.

ARNAU Es cert?

TOMÀS Estic molt content de poder-li dir que sí.

ARNAU I si no fos cert?

TOMÀS Senyor Arnau...

ARNAU M'ho diries?

HUMET Home, Arnau!

ARNAU M'ho diries?

TOMÀS Es difícil de respondre-li, perquè la situació canviaria molt...

ARNAU Molt bé. Això vol dir que no m'ho diries.

TOMÀS Jo no dic això...

(Entra la senyora Closes. Du vestit de carrer).

ANNA Bon dia, Humet.

HUMET Bon dia, Anna. *(Va a ella).* Seria millor que te n'anessis.

ARNAU Sí, sí, vés.

ANNA No. Vull parlar-te.

TOMÀS Saludo a la senyora Closes i em retiro amb el permís dels senyors.

(Però resta).

ARNAU Vols fer el favor de no anar-te'n? I tu, en canvi, ves-te'n. El que m'hagis de dir...

ANNA *(Molt nerviosa).* He pres la determinació de no deixar-te sol, he anat a casa de l'Avelina i amb els nois hem convingut que no et deixem mentre continuïs en aquest estat. Has vingut aquesta nit...

HUMET Anna... *(indicant En Tomàs).*

TOMÀS Sí, jo em retiro... no és discret que...

ARNAU Feu-me el favor, feu-me el favor de no contradir-me !...

HUMET No veus que la teva conducta és absurda.

ANNA Arnau, et demano que parlem tots dos, calmosament. Quin interès tens a parlar amb aquest home?

ARNAU Aquest home sap el que jo vull saber. Ho conec per les seves paraules.

TOMÀS Jo?

HUMET Arnau, no vulguis un escàndol.

ARNAU Sou vosaltres que el fareu ; jo, no. Només vull saber una cosa que em rosega l'ànima, vull esvair aquesta angoixa que em mata.

ANNA Tots t'hi ajudarem ; digues, què et passa?

ARNAU Tu? Ajudar-me tu, a què? Es que saps què és el que vull saber? Saps el que era que preguntava a aquest home, per què l'he fet venir aquí? Doncs per preguntar-li...

(El senyor Humet va violentment a tapar-li la boca).

HUMET Calla, calla. No saps el que et fas...

ARNAU Deixa'm, que ho sàpiga... ho ha de saber, també.

TOMÀS Senyors, jo...

ANNA Arnau, per Déu!

ARNAU Deixeu-me estar. He preguntat a aquest home si la gent sabia que tu m'havies enganyat, que m'havies fet un...

ANNA Què dius?

HUMET Es boig, ben boig; aneu, aneu, Tomàs; i sigueu tan discret com pugueu, passeu...

(Se'n du el Tomàs que mira els senyors Arnau, encuriosit)

ARNAU Oh, i el fa sortir!

ANNA *(Va al darrera i li barra el pas)*. No. Arnau, escolta'm. Pensa el que dius i el que fas.

ARNAU Deixa'm, deixa'm passar! *(Cridant)*. Tomàs!

ANNA Ja és fora, no el cridis. No facis escàndol!!

ARNAU *(La pren per la mà)*. Et fa por l'escàndol? Veritat, que et fa por? Doncs pensa què he de sentir jo! Has embrutat tota la meva vida, dia per dia, hora per hora i fins a les meves velleses no m'adono que estic empastifat per la teva deshonra, que tothom es mofa de mi i parla de mi, de mi, com un...

ANNA No, no, no. Es una calúmnia! Ningú pot dir res, perquè res del que dius no és cert.

ARNAU Oh, oh! Que no és cert? *(Butxaqueja i treu el paper)*. I llavors, això, això, que és la teva lletra, que són les teves paraules mateixes, les paraules d'una inidgna... Eh? Ho negues, ara, eh? *(Defallida la senyora Arnau, seu)*. Nega, nega; què se t'en dó-

na d'un fingiment més, una mentida més, tu que has fingit i mentit quan em parlaves, quan em besaves, quan eres meva, quan besaves la teva filla, sempre, sempre, i jo... jo...

ANNA Arnau! Tot això és tan vell, hi ha hagut tantes coses després, que aquella falta, aquell intent de falta ja ni era en el meu record. Vaig ésser culpable, potser, de pensament, però ho he expiat prou, i he estat bona esposa i una bona mare...

ARNAU Oh, quina poca vergonya dir ara això. Però tant m'és. Que et penses que em desespero per tu, perquè no has estat mai meva de debò, perquè m'has enganyat, perquè t'has rabejat en els braços d'un altre? T'ho penses? Doncs, no, no. Si es veu ben clar que jo tampoc t'he estimat mai...

ANNA Arnau!

ARNAU Que no, que no, que no. Mai. Perquè ara el que m'ofega, el que em tortura, no és la passió per tu, sinó la vergonya, no és l'amor per tu, és la vanitat del meu nom, la por d'haver estat tota la vida el «pellingo» de tots, de tots, el teu primer i després el de tothom... i jo creient...

ANNA Et juro que ningú no podia saber res. T'ho juro. I si em deixes explicar...

ARNAU Demanes que et deixi dir una colla de mentides, oi? Mai. Mai. No vull saber ni el com ni el per què, ni amb qui, ni amb qui... *(preguntant-se a ell mateix)*: amb qui? amb qui? Té raó, amb qui? Això no m'ho diràs, oi, és clar! El que a tu t'interessa és tot el contrari del que m'interessa a mi.

Ah! quina vergonya haver-te abraçat, haver-te besat, mai, mai... I amb qui? Ara sí, ara vull saber amb qui, amb qui, amb qui?...

ANNA No, Arnau, per favor, no parlis més, no et desesperis.

ARNAU Que no em desesperi, oi? Doncs digues. Amb qui? Era un desconegut, era un qualsevol, un home del carrer, un estrany, el primer que passava?

ANNA Arnau!

ARNAU *(La pren)*. Digues, digues, qui, qui, qui?

ANNA Arnau, sí, Arnau!

ARNAU M'ho diràs, encara que t'hagi d'arrencar la llengua!

(Entra el senyor Humet altra vegada).

HUMET *(Corrent a treure Anna dels braços del seu marit)*. Perds el seny, Arnau. Això no es pot suportar! *(Ja els ha separat)*. On aniràs a parar si no aconsegueixes calmar-te?

ARNAU Tu, a casa teva! No hi tens res a fer aquí. Apa, a casa teva, a casa teva. *(L'empeny)*.

HUMET M'hauràs de treure a la força. Jo no us deixaré en aquest estat.

ARNAU Tots contra mi. *(A la seva dona)*. Però t'asseguro que tu em diràs el que et pregunto. Vull saber qui és ell, saps, ell!... no per venjança, no, sinó pel gust de sentir-ho dels teus llavis, de la teva boca..., pura, pura... *(Amb fàstic)*. eh!...

HUMET *(A Anna)*. Què? Has dit que era cert, infeliç!

ARNAU I si no m'ho diu! *(Pren una cadira i va a llançar-la contra la seva muller)*.

HUMET *(Corra vers ell i l'abraça per subjectar-lo).* Què vas a fer, desgraciat?

ARNAU Us mataré a tots, a tots... Vull que em digui qui era ell, vull saber-ho...

HUMET Ja que saps la veritat... t'és igual que t'ho digui jo?

ANNA Eusebi!

HUMET Sí, Anna, l'hi diré jo. Que ho sàpiga tot, potser així quedarà tranquil.

ARNAU Ah! Tu ho sabies, doncs? *(Anant vers ell).* Qui era?

HUMET Jo.

TELÓ

ACTE III

Mateix lloc que l'acte II

Poca estona després de la darrera escena. El senyor Arnau és assistit pel senyor Humet, en una forta crisi nerviosa que ha tingut.

ARNAU Tu!

HUMET Ho has volgut. Has volgut desfer la nostra amistat, que ha durat tants anys.

ARNAU Anys? Anys? Tants i tants! Tu entrant i sortint de casa, tu donant-me la mà, jo duent-te al costat, jo... tu... tu i jo... Què vols que faci, ara? Venjar-me. Què en treuria?

HUMET *(Emocionat)*. La venjança ja l'has tinguda sense prendre-te-la.

ARNAU Una venjança? Quina?

HUMET Tu et creus, potser, que vares ésser enganyat a consciència, amb el sentiment clar del que fèiem...

ARNAU Oh, oh, no vinguis ara amb aquests matisos!

HUMET Per què no? Deixa'm explicar.

ARNAU No, no. No necessito explicacions. Potser el que t'hauria de dir és que te n'anessis.

(Sospirant). Però ja he perdut el sentit del què cal fer.

HUMET El que has de fer és seure i escoltar. He tingut amb tu una sinceritat que em dóna dret a fer-me escoltar.

ARNAU Has estat sincer al cap de vint-i-cinc anys o més!

HUMET Mira: Tu saps que l'Anna i jo ens coneixíem... *(La força de l'evocació d'aquell temps li fa difícils les paraules)* ...des de molt abans que tu la demanessis.

ARNAU I què?

HUMET L'Anna i jo havíem festejat.

ARNAU Sí. I què?

HUMET Tu la conegueres. Jo vaig anar-me'n per un quan temps, et recordes, a Bèlgica. Després, en tornar, us vaig trobar casats. L'Anna vivia sola.

ARNAU Sola?

HUMET A casa teva, però sola. Tu l'havies abandonada. Els primers mesos, el primer any, ella potser va ser tot el teu món. Després t'acostumares a ella. La vida nova es tornà vella i ella va tornar-se per tu una germana, una mare. A vegades, si et recordaves, la prenies com a muller...

ARNAU T'ho explicava ella, això?

HUMET Fa tant temps, que no sé si fou ella qui m'ho digué o jo que vaig endevinar-ho. El que diré és que un dia que érem... ara no em recordo on... ni de què parlàvem ni com va ésser... vàrem trobar-nos l'Anna i jo tant a la vora que des d'aquell moment tot l'afecte que havia estat oblidat tornà a néixer, amb la força més gran que li do-

nava l'impossible de la situació i la impressió del perill.

ARNAU Sí, no diguis més, entès, entès. Entès!

HUMET Una vegada poguérem pensar en l'horrible de la nostra situació, decidírem acabar.

ANNA Jo estava despitada, desesperada...

HUMET No sabíem realment què fer.

ANNA Crec que llavors devia escriure aquesta lletra.

HUMET Que jo no vaig rebre mai.

ANNA No recordo ben bé per què no vaig cursar-la.

HUMET Són coses llunyanes, mig esborrades ja en la memòria. Jo recordo, no obstant, recordo que tots dos rebutjàrem a la fi de continuar la nostra situació, comprenguérem el mal que ens fèiem... i... el mal... que et fèiem.

ARNAU Ah, no! Això no ho crec, no ho crec de cap manera.

HUMET Es igual. Fes-te càrrec que ARA no tindria necessitat de mentir; el temps que ha passat, la nostra conducta de cada dia, al teu costat, guardant-te ella una fidelitat de muller i jo d'amic, ha estat, els primers temps, sobretot, un sacrifici molt gros... Per què explicar-te amb més detall tot això? En aquests casos les anècdotes són amargues, i molestes per tothom.

(Hi ha una pausa).

ARNAU *(De sobte).* Ah, ah, ah! I ara? Puc tornar-te a donar la mà? Aquesta mà? La mà que m'ha estret mils de vegades, amb una força que volia dir: «Sóc el teu amic més lleial!» Ah, ah, ah! Ara, què? Que m'has

enganyat. Que m'has enganyat? Sí, sí. T'han enganyat, Arnau, però, però, no avui, no, no, no; ni ahir, tampoc, tampoc, tampoc, ni abans d'ahir, no, molt més lluny, gairebé tan lluny que ja no es veu, que ja no té força per apassionar-nos. L'engany hi ha estat, sí, és clar. Si hagués estat ahir o avui, us hauria de matar a tots dos... no, no... no vulguis atenuar-ho! Ara, no. Ho sé després de vint, de trenta anys. Ah, llavors no he de prendre-m'ho a la valenta, seria ridícul, seria grotesc... Però, però, és que creieu que sóc un ase, que sóc un home insensible a tot, eh? Perquè em vèieu que m'estava de cap als pupitres del despatx, crèieu que tant se me'n dóna de tot?

HUMET Tornes a posar-te fora de raó.

ARNAU I era cert, i és cert, ara tant se m'en dóna de tu i de tu i de tots dos i de tothom! Estic sol, sol, sol. Amb la solitud més espantosa, amb una solitud *(trenca un plor)* que no he vist fins avui i avui veig com ha estat monstruosa la vida que m'heu fet portar. Oh, miserables!

HUMET Vaja, ens poses en una situació que no pot aguantar-se.

ARNAU Tu? Tu dius això ara? Tu que has aguantat vint anys?

HUMET Arnau...

ARNAU Vint anys de mentir, tant tu com ella. Creieu que l'engany pot esborrar-lo el temps quan es calla l'engany? Doncs, no. Avui mateix, aquest matí mateix, ara fa una hora, tu, callant, i tu, callant, fèieu

pel vostre silenci, ACTUAL el crim, perquè CONTINUAVEU enganyant-me.

ANNA *(Va a ell, desfeta).* Et demano perdó per no haver-te dit res mai. Vaig ésser molts anys desgraciada pel que va passar. Però, després, tot ha estat oblidat, t'ho juro, i només he viscut per tu, per tu qui tant has fet per nosaltres.

ARNAU No, no. El que he fet per vosaltres no val res, perquè no m'ha costat res i perquè era el meu deure. I què et creus, tu? Potser et penses que ara m'encén la gelosia, que cremo per dins per la desgràcia de no haver-te tingut tota, tota, tota, de cos i d'aquí? *(Assenyala el cap).* Et creus això, eh? Em compadeixes i em tens llàstima, em planys perquè no he tingut la fortuna, pobre de de mi, de tenir-te tota, com ell, potser, oi? Bah! Bah! Què se me'n dóna de tu i d'ell, ja. Bah! Per mi, ja només sóc jo. Tots vosaltres, sou, sou, com la pols de la meva sabata, com la pols de la meva sabata, això mateix. Apa, apa... *(S'espolsa les sabates).*

(El senyor Humet i la senyora Anna el guaiten sense saber què fer. Per fi el senyor Humet).

HUMET Et creia més comprensiu...

ARNAU Anaves errat. Sóc així, sempre he estat així. Ara i sempre. No en parlem més. Perdríem el temps. L'única cosa que m'interessa, ja us ho dic, sóc jo mateix. Vuli saber, hi tinc dret quines xafarderies s'han fet d'això vostre. Tot em fa pensar que he passat als ulls de tothom com un gran infeliç.

ANNA Arnau!

ARNAU Oh, no, res de tragèdies! Per favor! Jo sóc el de sempre. Una llàgrima és prou per a fer-me perdre el seny.

HUMET *(Decidint-se)*. Llavors, fes-me el favor de decidir de quina manera hem de comportar-nos tu i jo d'ara endavant. Ets el meu amic?

ARNAU *(Pausa)*. Per què no? Tu has passat pel meu amic fins avui i eres culpable d'un engany contra mi... que tothom deu saber.

ANNA T'asseguro que ningú sabé mai res, saps? Mai.

HUMET Això, almenys, ho has de creure. Si tot hagués transcendit, avui t'ho diria. Em fas respecte, però no por. Jo no sóc En Sebastià.

ARNAU En Sebastià! *(Una pausa)*. I tant! *(Va al timbre i sona)*. I tant! Ves quin nom has anat a treure ara...

HUMET Què?

ANNA Què vols fer?

ARNAU Res, res; suposo que em deixareu llibertat per fer el que vulgui.

HUMET Em sap greu haver perdut tota influència damunt teu.

ARNAU *(A la servent que entra)*. Aneu a dir a En Sebastià que pugi.

SERV. Està bé, senyor. Justament és encara a la cuina des que ha sortit de veure el senyor.

ARNAU Fes-lo venir. *(La servent se'n va. En veure'ls parats)*: Es clar! Doncs què us pensàveu? Que ja no voldria saber res? Us he dit i us torno a repetir i us ho diré tantes vegades com calgui fins a trencar-me la

gargamella, que vosaltres no sou, per mi, res. Què podeu ser, infeliços, miserables, que heu anat arrossegant la cadena de la vostra culpa per damunt de la muntanya de cada dia!... Quan devíem estar plegats, i jo hi era, poso per cas, amb quina llàstima em devíeu mirar! Quina llàstima! Un home que és enganyat i que no ho sap i que riu a sobre! I parla dels enganys dels altres i hi fa broma i riu i riu. Quina llàstima feia! I tot, totes les coses devien tenir dues cares, una que us feien quan jo era al davant, una altra que feien quan jo no hi era. Vaja, digueu la veritat... us feia molta llàstima per una pena que vosaltres m'havíeu procurat, us feia una gran compassió, féreu un sacrifici immens de renunciar a l'amor, a l'amor *(Canviant de to)* ...però si haguéssiu pogut m'hauríeu aixafat com un escarabat... No, no, no. Ja sé que si perléssiu hauria d'escoltar una lletania de protestes. Us en faig francs. Us en faig francs. *(En Sebastià és a la porta)*. Passa, passa, Sebastià. *(L'escena és duta amb una gran afabilitat per part del senyor Arnau)*. Passa, amic meu. *(Sebastià entra tímidament)*. Sense por. Tots som bons amics.

SEBASTIÀ Déu els guardi a tots.

ARNAU Ja veus: en poc temps les coses canvien. Ara ja sóc jo que vull parlar-te.

SEBASTIÀ El senyor mana.

ARNAU No, no, Sebastià, no mano, prego. *(L'abraça i camina amb ell)*. Ai, manoi de Sebastià, tu si que pots dir que tenim poca me-

mòria els homes, oi? Quina poca memòria! Tu i jo havíem jugat plegats a bales, no et recordes? I a tants altres jocs. Quan érem així. No érem pas més alts que així... Ai manoi de Sebastià. *(En Sebastià està molt escamat. El senyor Arnau s'atura).* Anna! Anna! serveix-li una copeta, apa... *(La senyora Anna obeeix el seu marit).* L'estimes oi, a la senyora?

SEBASTIÀ *(No podent parlar).* Senyor... jo...

ARNAU Sí, sí. Es clar. Tots l'estimem molt, l'hem estimat molt, oi, Eusebi?

HUMET Et deixo. Ets boig per tancar. Acabaràs per fer saber a tothom allò mateix que t'espanta que es sàpiga.

ARNAU *(Amb indignació).* No tornaré enrera davant de res ni de ningú. Jo faig de mi i del que és meu el que vull.

SEBASTIÀ *(Sense poder parlar).* Senyor... jo no he fet res...

ARNAU *(Dolçament).* No, no. Tu, res. Apa, beu. Apa, home. Es bo, eh? Fort, oi? Jé! Jé! No és el vi de les teves bótes, no, és un vi que ve de lluny, un vi que no ha tingut sol, com el nostre. Es aspre, oi? *(Es posa seseriós).* Sebastià, t'he cridat perquè em diguessis a mi, a mi sol, encara que aquests t'escoltin, a mi sol, si has sentit mai a dir que la senyora Anna tenia un amant.

(La senyora Anna es tapa la cara i va al fons, caient damunt d'una cadira de braços).

SEBASTIÀ *(Mira el Sr. Arnau tot esverat).* Senyor...

ARNAU Sense por. T'explicaré. El que jo vull és saber la veritat.

SEBASTIÀ Quina veritat...

ARNAU D'això, d'això que t'he dit. *(En Sebastià mira a tots detingudament)*. Apa, digues...

SEBASTIÀ Senyor Arnau... jo no sé res, de res.

ARNAU Sí, sí. *(El torna a abraçar, amanyagant-lo, humil)*. Sebastià, bon Sebastià, has de ferme el servei més gran de la vida. No creguis que m'enfadaré, no, no, no. Mira, Tianet... et deien així, oi, quan érem nois? No em puc enfadar, entens? Per què *ja ho sé* que l'Anna m'ha enganyat un temps, fa molts anys... però... entens? el que vull conèixer és si tu ho sabies, si el servei vell de la torra se n'havia assabentat, si les minyones dels coneguts o del veïnat en parlaven o en sentien a parlar als seus amos...

HUMET *(Furiós)*. Si no fos per no deixar sola l'Anna, me n'aniria.

ARNAU *(En el mateix to)*. I què? No et necessito per res. *(Canviant)*. Creu-me, Sebastià, et donaré la caseta que vols, aquella que em demanaves fa una estona, la de la banda de la carretera. També ajudaré la teva filla i la família de la teva filla... Apa, què dius?

SEBASTIÀ Jo no sé res, senyor.

ARNAU Ah, tens por d'ella, potser; no, no, tampoc, tampoc en tinguis. Com que són culpables, no diran res. Perquè ja ho saps, oi, és ell, és aquest, és el senyor Humet l'amant. Mai no ho hauries dit, oi?... si és que no ho sabies!...

SEBASTIÀ No he sentit a dir res. La senyora... el respecte...

ARNAU Sebastià, fes-me el favor de no tenir-me respecte, ni a mi, ni a la senyora, ni a nin-

gú, ningú. A qui vols tenir respecte? A qui dels tres? Cap ho mereix, home, cap. Tu parla, digues el que saps.

SEBASTIÀ No sé res.

ARNAU Com si fossis un fill meu, i em veiessis en perill de mort i això pogués salvar-me, digues, apa.

SEBASTIÀ Res, res, senyor, no he vist res ni he sentit a dir res.

ARNAU Ja veig que no m'ho vols dir, que em vols fer glatir; així pagaré les vegades que he estat cruel amb tu, que he estat dur amb tu... Vols que m'humilii, vols que t'ho pregui, de quina manera? Vols humiliar-me, oi? Vols que t'ho demani de genolls? Sí, home, sí, té, mira, ja ho veus... *(S'agenolla davant d'En Sebastià).*

SESASTIÀ Oh... senyor. *(El fa aixecar).*

HUMET Quina comèdia!

ARNAU *(Va directament a l'Humet).* Creus que això és una comèdia? *(Tombant-se).* Ja sents, Sebastià. Anna, ja ho sents. Una comèdia... El que jo em torturi, el que jo em desesperi per posar en clar el meu honor... és una comèdia. Que en sou de brutals els homes que teniu un pretext qualsevol per creure-us superiors a un pobre home que s'ha passat la vida treballant, per arribar a la vellesa i saber que ha viscut enganyat tota, *tota la vida*! Miserables tots. Tu també, Sebastià, que no em vols dir res, que calles per temença, o per una venjança que et prens també damunt meu.

SEBASTIÀ Jo, senyor, jo no, jo mai!... Jo...

ARNAU Doncs, digues-ho!

SEBASTIÀ Si no sé res, senyor; res. *(Plorant)*. Ni sabia res abans que el senyor m'ho digués.

HUMET Ho veus? Ho veus clar ara el que fas?

(Va al fons i es troba amb l'Avelina i En Domènec que entren).

AVELINA Ah! Sou aquí. *(Tot seguit va vers la seva mare i l'aconsola).*

ARNAU Està vist que no sabré res. Hi ha una conxorxa de silenci; tots plegats contra mi, però no em fa res...

AVELINA Bon dia, papà...

HUMET Es millor, Domènec, que prenguis l'Avelina i us en aneu. L'Arnau està en un estat que li convé reposar, estar sol.

ARNAU Més sol, encara? No hi ha ni una mà amiga, ni un cor que s'ablani davant les meves desgràcies, davant de tot el que em passa...

AVELINA Però, papà a la fi, què et passa?

ARNAU Què em passa?

HUMET *(Baix)*. Suposo que tindràs prou seny per a callar davant de la teva filla?

ARNAU Sí, sí, és clar, he de callar, jo com tots, he de fer aquesta conxorxa del silenci, contra mi mateix.

DOMÈN. Però, voleu dir a la fi què teniu?

ARNAU No n'has de fer res. Hem de callar tots, tots, tots.

DOMÈN. I per què? Les penes s'esbraven explicantles. A més que a totes les cases passen coses... Mireu, ara mateix, acabem de trobar En Portabella i ens ha dit que la dona d'En Claramunt se n'ha anat amb un.

ARNAU Ah, vaja! ja hi som. Vinga, vinga, explica't, apa!

DOMÈN. Ja sabeu que En Claramunt portava de dos

anys ençà una vida de solter. Ella anava explicant a les seves amistats que no podia resistir el menyspreu del seu marit, que no sentia gelosia sinó despit, i com és una dona d'empenta, se n'ha anat, deixant dit al seu home que li dóna una ocasió perquè aprengui el que ella val. Això, amb tot i ésser una cosa més aviat trista, resulta sempre una cosa que més aviat fa riure...

(El senyor Arnau fa un moviment i s'adreça al seu gendre. Astorat, En Domènec trenca sobtadament la seva rialla en veure l'actitud del seu sogre. En Sebastià comença a retirar-se caminant enrera, poc a poc, cap a la porta, fent voltar la gorra entre els seus dits).

ARNAU Més aviat fa riure, oi? I naturalment, tu rius. Ximple! *(Li llença el mot a la cara).* Ximple! Tu, com els altres, com l'Avelina que també riu, que també somriu. Podeu riure i somriure!! Desgraciats! Tots som iguals, tots. Tots enfonsats en el fang fins al genoll. Ah! Però si a penes podem caminar, almenys cantem, i riem, i ballem, ja ho crec. Ahir, quan vaig anar al cabaret i vaig beure una, dues, tres barreges d'aquelles i la consciència s'anava fonent en la consciència comuna de la gent d'aquell lloc, la meva vida era fàcil i clara. Davant meu tenia només la mort: l'assassinat o el suïcidi. I la música d'aquells negres, desgavellada, acompanyava els meus pensaments, els sostenia, i em feia creure que tota aquella gent tenia una pena igual que la meva, que pensava resoldre-la igualment.

Hi havia un moviment de consciència comú que ens duia al crim a tots, tots... Vosaltres sou d'aquesta generació que només en una sola ocasió es sent unida i és en el mal, és en el vici, és en el crim...

AVELINA *(Irada)*. Però, quina culpa té En Domènec de tot això?

ARNAU Res, cap. Però i tu, tu per què em preguntes amb aquest orgull, per què em parles en aquest to? Desgraciada. Tú també reies del pobre senyor Claramunt, de la *bona* senyora Claramunt, tu reies; però, però és que estàs segura que el teu marit no t'enganya?...

DOMÈN. *(Fent un moviment sobtat)*. Eh?

ARNAU Veus? Què vol dir aquest eh? La resposta per haver sorprès una veritat que només sap ell sol o la indignació de l'acusat injustament? No ho sabràs mai, mai! Ni sabràs mai si t'enganya. I no tan sols amb l'engany del cos, eh? No tan sols aquest, sinó el de pensament. L'adulteri de pensament, el desig inconfessat, el desig que provoca poc a poc la rancúnia, el fàstic al marit... El pensament! Si no pots descobrir els rastres de la culpa en el cos, com pots trobar-los en un pensament!

AVELINA Em sembla que has de reposar, papà...

ARNAU *(Al seu gendre)*. I tu? Ets segur, potser, que la teva dona t'és fidel. Ho tens per cert, t'ho creus, ho juraries; però HO ES?

AVELINA Papà, papà... per què dius aquestes enormitats?

ARNAU Enormitats? No és cert això, per ventura? Tu, Humet, no és cert el que dic? Qui pot

saber el que passa aquí dins, en una caixa més forta que el ferro i tancada amb unes claus que han estat perdudes? I si no ho fos, Avelina, filla meva, si no ho fos, jo tinc dret, sents *(s'hi acosta)*, jo tinc dret a suposar que enganyes el teu marit...

(En Domènec s'acosta a separar-los).

DOMÈN. Vaja, això ja és massa fort.

ARNAU Tinc dret, tinc dret, tinc dret, perquè qui me'l discutirà, qui? Si ningú no pot estar segur dels pensaments d'aquell qui viu amb ell. Qui pot conèixer la diferència d'un bes, d'una abraçada sincers i dels que no ho siguin? Ningú, ningú... Ja veus, tu mateixa, Avelina, qui t'hauria dit que la teva mare que t'ha besat a tu, com a filla meva, que m'ha besat a mi i ha dormit al meu costat trenta anys de la vida, m'ha enganyat, com una qualsevol...

(Tots a la una):

HUMET Es boig.

ANNA Arnau!...

AVELINA Papà...

DOMÈN. Aquest home és boig!...

ARNAU ...com una qualsevol, sense embuts, com un qualsevol; però ja ho veieu, jo no m'en ric, jo ja no ric quan es parla de gent enganyada, vilment enganyada, jo em poso seriós, sents, ximple, més que ximple, perquè no hi ha ningú que pugui estar segur de posseir del tot la persona que estima, ni el cos ni el pensament, ningú que pugui estar segur que no és enganyat *(a la seva filla:)* ni tu! *(al seu gendre:)* ni tu! *(al senyor Humet:)* ni tu! *(a la seva dona:)*

ni tu! *(estenent el braç i assenyalant el públic:)* ni tu! ni tu! ni tu! ni tu! ni tu! ni tu! *(I entre els crits per calmar-lo i els gestos de tots per deturar-lo, cau el teló, ràpid).*

FÍ DE L'OBRA

Quatre
rals